

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12
 Naročnina četrletno 15 Din,
 za pol leta 30 Din,
 za vse leto 60 Din.
 Posamezne številke 1.50 Din.
 Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 2. marca 1934.

Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12.
 Poštočerkovni račun
 Ljubljana št. 16.176
 Rokopisov ne vračamo.
 Oglasi po tarifu.
 Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

Jurčič

(Ob devetdesetletnici njegovega rojstva.)

Programa brezobzirnosti pa jaz ne pustim,
 raje vse pustim.

Jurčič dr. Vošnjaku v pismu 4. dec. 1872.

Dne 4. t. m. poteče 90 let od rojstva Josipa Jurčiča, slovenskega pisatelja, časnikarja in urednika.

V široki slovenski javnosti, tudi pri ljudstvu, je malokateri pisatelj tako znan kakor Jurčič — prvi naš veliki pripovednik: novelist in romanopisec. Njegovo ime kot časnikar in urednik je pa znano le bolj v slovenski politični zgodovini, a današnja splošnost ne ve veliko o tem.

I.

V avstrijski ustavni dobi 60 in 70 let smo imeli Slovenci nekaj nadarjenih časnikarjev, kakor so bili n. pr. Einspieler, Levstik, Tomšič, Jurčič, Škofic, Slane.

Življenski boj za obstanek je prisilil Jurčiča, da se je zatekel k časnikarstvu. Bil je najprej Tomšičev pomočnik pri »Slovenskem Narodu« v Mariboru, nato sourednik lista »Südslavische Zeitung« v Sisku in končno po Tomšiču do svoje smrti urednik »Slovenskega Naroda« v Mariboru in Ljubljani.

Kot sodelavec pri »Slovenskem Narodu« je sporočil 1868. leta Levstiku, da ne misli politkovati, ampak pisati za »listek«. Imel je namen, da pojde k časnikarstvu samo začasno; toda prišlo je drugače: postalo mu je krušni poklic. Opravljal ga je, ker ga je moral, čeprav ni pri tem nikdar opustil leposlovja, ki mu je bilo pa časnikarstvo na škodo. Svojemu prijatelju dr. Vošnjaku je tožil 1877. in 1878. leta, da se težko pripravi k literarnemu delu, ker zaradi utrujenosti ni za drugo rabo, čeprav bi ga leposlovje še najbolj veselilo. Zavrgel pa je 1874. leta Vošnjakov nasvet, naj bi pustil časnikarstvo in dokončal modroslovne študije.

dije, ki jih je bil začel; sklenil je, da ostane pri svojem krušnem poklicu do konca in odide na sever ali jug, ako bi domovina ne imela zanj prostora.

Dvojne so bile težave, ki jih je moral premagati časnikar-urednik Jurčič, ko je postal »Slovenski Narod« 1873. leta prvi slovenski dnevnik. Leta 1878. je potožil dr. Vošnjaku, da mora pri listu delati vse, a ne le glavnih reči, saj je bil n. pr. skoraj ves mesec april tega leta zopet brez sodelavca in korektorja; želel si je, da bi bil samo urednik in se bavil lahko več z leposlovjem. To se ni zgodilo; »Slovenski Narod« je imel 1871. leta 860 naročnikov, 1878. leta pa 890 (nekaj časa tudi nad 900). Iz Jurčičevega lastnega priznanja 1877. leta, da je »ves od politike... ubit«, moremo sklepati, kako je dnevno časnikarsko delo izpodjedalo njegovo rahlo zdravje.

A ne samo naporno opravilo ob takšnih okoliščinah, tlačil ga je tudi takratni vladni sistem. Auersperg-Lasserjevo ministrstvo nemških liberalcev je silno preganjalo slovansko in opozicijsko časopisje. Na Kranjskem je bil tedaj deželni predsednik Widmann, ki ga je zlasti podpiral nasilni litijski okrajni glavar Vesteneck. Konfiskacije »Slovenskega Naroda« so bile na dnevnem redu: n. pr. 1875. leta je bil konfisciran zaradi dobesednega navajanja hrvaških člankov, češ, da se ni držal svojega programa, ker se časnik piše v slovenskem jeziku, a ko je tržaška »Edinost« leta 1876. po želji cesarskega namestnika barona Pina objavila članek proti laškim »neodrešencem« in ga je nezpremenjenega ponatisnil »Slovenski Narod«, je bil zaradi tega konfisciran.

Jurčič je v pismih dr. Vošnjaku leta 1876. in 1877. navajal terorizem zlasti pri sodništvu; saj je predsednik višjega deželnega sodišča v Gradcu Waser leta 1876. zaukazal prepovedati avskultantom, da bi zahajali v tiste prostore, kamor je hodil

Jurčič in drugi takšni narodnjaki, in ljubljanski sodnik pl. Zhuber je dejal, da se mora vsak slovenski časnik konfiscirati zato, ker je slovenski. Da bi ga obvarovali pred konfiskacijami in mu sploh pomagali pri delu, so osnovali 1875. leta štirje njegovi prijatelji-pravniki (Kersnik, Križman, Polec in dr. Škofic) nekak časnikarski konzorcij »Omega«.

II.

Slovenci smo postali zgodaj narod brez svoje državnosti. Dušila nas je maloštevilnost, ki je imela dobre in slabe posledice: dobre, ker nas je podžigala k delu za narodni obstanek, a slabe, ker nam je jemala pogum in vero vase. Odtod stalna dvojnost v slovenskem življenju: smo nekaj sami po sebi in moremo mnogo biti, ako hočemo (Prešeren) — sami nismo nič ali malo brez tuje pomoči (Vraz). Zato je bilo na Slovenskem tako malo pravega boja za lastno svobodo, ker ni bilo dovolj zavesti samega sebe. Narodna svoboda nam je bila podarjena, kadar in kolikor se je zljubilo našim gospodarjem. V slovenski duševnosti je prevladovalo fevdalno mišljenje, ki se je na zunaj kazalo v »vse za vero — dom — cesarskem« geslu, posnetem po pruskem vzorcu. Takšen je bil Bleiweisov rod, ki je bil prvi poklican k političnemu delu. Duhovščina in plemstvo sta postala stebra politiki, ki ji je dajal osnovo slovenski kmet. Življenski okvir slovenskega naroda je bila temu rodu nedvomno habsburška Avstrija prav v duhu Koseskega, pesniškega prvaka tem ljudem, ki je ponosno zaklical: »Hrast se omaje in hrib — zvestoba Slovincu ne gane!«

V nasprotju s to fevdalno-hlapčevsko miselnostjo je vstal Levstik in s Prešernom kazal pot v kraljestvo svobode. Mlajšemu rodu, ki mu je pripadal tudi Jurčič, je bila habsburška Avstrija sicer po zgodovini dan okvir, ki pa ni mogel biti dogmatično neprestopen za vedno. Pravilno je ta drugi slovenski rod v prvi vrsti poudarjal pomen naroda, ki je ustvarjal takrat države; zakaj država bi morala služiti narodu, iz katerega obstaja, ker drugače nima življenske upravičenosti. Ta slovenski človek si je upal vsaj misliti o svoji usodi po

Milena Mohoričeva:

Pismo ob jubileju

Redkokdaj se zgodi, da bi pri nas umetnik slavil svojo petindvajsetletnico in bi jo praznoval v tako polnem delu, kakor jo praznuje Marija Vera. Še redkeje se zgodi, da bi žena praznovala tak jubilej dela v slovenski kulturi.

Nekam nerodno je človeku vedno, če povzema besedo ob slovesnih prilikah. Ko se izogne Scylli običajnih časnikarskih hvalnic, zadene ob Charibdo nezadostnosti svoje priprave za tako delo, pred njim se razgrne delo dobesednega kosa življenja in poti človeka, ki terja zase po pravici tudi vsaj kosček življenja za študij in ocenitev tega dela. Taka naloga je ostala tudi te dni še vedno zgodovinarju, ki bo nekoč pisal izrepro zgodovino našega gledališča in naših igrancev.

Te skromne in nikakor ne zadostne besede, ki jih v iskreni hvaležnosti izrekam Martji Veri, so le povsem oseben spomin na vsa ona srečanja z njo raz gledaliških desk, ki so mi bila draga vsa leta, kar biva med nami. Že od tedaj, ko je gostovala pri nas s Heddo Gabler in Marijo Stuart-ko smo gimnazijke s sveto pobožnostjo zahajale v gledališče, pa prav do današnjih dni, ko nam v lastni obdelavi in režiji predstavlja eno najmočnejših del naše polpretekle književnosti.

Dvoje se mi zdi vredno omembe ob tem jubileju: pomen gledališča na splošno in gledališkega umetnika posebej za tla, na katerih se udejeva, predvsem pa še za mladega, doraščajočega človeka, posebej pa je poudarka potrebna smer, ki jo je nakazala Marija Vera prav ob svojem prazniku: željo, orati globlje brazde tudi na polju slovenskega odrskega ustvarjanja. Oblika, v kateri se je to izvršilo — in o kateri bo kasneje možno izrekat sodbo — je lahko morda celo za nekega stališča sporna. Dejstvo pa je in ostane vendarle, da

je manifestacija volje, ki utegne biti v dvojni meri plodna za nas: ker je odrsko pozitiven donos in drugič, ker kaže ljubezen do našega življenja, tiho pogrezanje v našo bitnost, izkopavanje zakladov iz naše zemlje.

Če se oziram nazaj v dobo svoje rasti iz temnega nastajanja človekovega bitja do jasne zavesti življenja in nehanja, je ta doba vsaj zame, tesno združena s snovanjem v našem domačem gledališču. Če so nam nudili v šolah potrebnega znanja — kolikor so ga in je to sploh v šoli, kakršna je, mogoče: zakaj človeka pošilja v življensko borbo nepripravljenega za resničen boj z življenjem, ker mu bore malo ali nič ne pove o tem življenju — so nam v našem narodnem gledališču vendarle, kljub temu, da repertoar ni bil vedno tak, kakršen naj bi bil, nudili žive vode življenja.

Ko človek raste v svet, je zanj vse komaj slutnja, ki je priplula do gladine iz mrakov porajanja in snovanja. Obrazi, izklesani od rok izkušenih krotilcev življenja in poznavalcev človeka, umetnikov od nekdanj in danes, izgovarjajo te slutnje jasno in odločno. Seznanjš se s plastjo svoje čudi, ki si le ugibal o njej, zaveš se je in jo z mislijo obsežeš, ko si jo le slutil. Od igralca je odvisno, da-li vdihne svojemu liku živost, od njegove inteligence, da-li razume njegov človeški napor.

Marija Vera je ustvarjala na našem odru like žena od problematične Hedde in Gospe z morja do materinskih figur vseh odtenkov. S svojo odločno inteligenco in estetsko kulturo je posegla globoko v ženino duševnost in oblikovala žive podobe — vedno z lahnim prizvokom, ki ga najbolje označuje njeno nagnjenje do velikega klicarja po preosnovi družbe in velikega zagovornika in bojevnika za priznanje ženskega človeškega dostojanstva, Ibse na. Njeni igri, ki sta jo šolala koturn in patos velike klasične tragedije in jo vselej podpirata izrazita mimika in šolan glas, ki ga mojstrsko obvla-

duje, je vedno in povsod svojska najznačilnejša poteza njene igralske čudi, noblesa.

Najsi je človek prehodil svojo pot do prav drugih obzorij, najsi je šel tudi preko naziranja in misli, ki jih je gojila družbena plast, iz katere je izšel in se priboril v trdem boju z življenjem do gibanj množice, ki bodo oblikovale bodočnost na novih osnovah, pobude, ki jih je prejel v dobi svojega dozorevanja, so bile plodne zanj, podprle so ga v boju za lastno življensko obliko in v boju z okolico. Naše pokolenje je sprejelo v našem osrednjem gledališkem zavodu kljub vsemu več mimo zgolj estetske kulture. Da je raz našega odra zavznel zavedno klic in poziv ženam, je nedvomna zasluga Marije Vere. Že ugotovitev takega dejstva sama po sebi mora biti zadoščenje človeku, ki je delal s prepričanjem.

Marija Vera je bila človek, ki ni, kakor je običajno med dobrimi meščani, skrbno ločila svojih misli, svojega stremjenja od svojih dejanj. Kamor jo je gnalo, je mlado dekle šlo, za cilji, ki jih je videlo pred seboj, za mislijo, ki jo je spoznalo za pravo. O njenem sedanjem delu bodo poročali drugi. Za nas je važna njega osnovna črta, ravna pot v naše hrame, v domovanje naše besede in našega napredka. Da bi jo vodila naprej, do tihih in skritih tragedij in bojev srca našega življenja, do našega delovnega in kmečkega človeka, kakor ga je izklesal naš čas, kakor so ga ustrojili naši težki dnevi! Da bi ji bilo dano s svobodno besedo govoriti o njem in zanj raz desk tega našega gledališča, ki naj bi mu bilo dano, da postane zares ljudsko svetišče, njegova npravstvena in politična tribuna.

Naj bo dano Mariji Veri oblikovati še ženskih obrazov, še mnogo življenja v njenem domu umetnosti, v slovenskem gledališču! Naj ji bo dano, odgrinjati zastore v življenju doraščajočih ljudi še mnoga, mnoga leta!

svoje, čeprav ni mogel vsega povedati javno. V tem je bil njegov načelni pomen, ker v konkretnem pojmovanju in ravnanju ni bil »mladoslovenski« rod brez omahovanja in zmote.

Nasproti Avstriji, v kateri smo Slovenci po nesrečnem dualizmu 1867. leta pobirali jezikovne drobtine kljub § 19. decembrske ustave o narodni enakopravnosti, ki ga je navajal Svetec kot dobiček nastalega položaja, se je Levstikova struja oprijemala — slovanstva. Vseslovensko ali bolje rečeno: rusko je bilo navdahnjeno skoraj vse slovensko zavedno izobraženstvo, v čemer je prevladovala meglena čustvenost. Tega razpora v sebi med prirodno in zgodovinsko danim slovenstvom ter med sorodnim in vplivajočim slovanstvom, zlasti južnim, ni premagal tudi ne Jurčič; nasprotno je bil celo za jezikovni dualizem (drugače za izobraženstvo, drugače za ljudstvo), ki ga je kazal sam v svojem časnikarskem jeziku, kar je pa delal, kakor pravi dr. Breznik (DS., 1933), iz romantičnega navdušenja za slovanstvo.

Vsako jezikovno eksperimentiranje je bilo škodljivo za naše ljudstvo, ker ga je zavajalo v duševno mrtvilo; toda Levstik je odločno prenesel, kakor to pravilno poudarja dr. Prijatelj (RDHV., IV.), slovensko vprašanje iz jezikoslovja v — politiko kot zvezo sorodnih slovenskih narodov, kar je bilo sicer že sproženo 1848. leta, a pozneje zopet zanemarjeno.

»Mladi« so glede Avstrije stali na federalističnem stališču in zagovarjali v začetku pasivni odpor po češkem zgledu, pri čemer si je Jurčič želel 1868. leta, da bi se tudi Čehi in Hrvati držali narodnega in ne zgodovinskega načela. Pasivni odpor se ni obnesel. Odločilna pa je miselnost »mladih«, ki so ž njó presojali politični položaj. Jurčič se je leta 1870 jasno postavil proti dotedanji narodni dogmi, da sta avstrijsko in slovensko vprašanje eno in isto ter poudaril zedinjenje Sloven-

cev med seboj kot prvi del in misel zveze s Hrvati kot drugi del slovenskega programa, bodočnost pa odloči, ali se to izvrši v monarhiji ali po rešitvi vzhodnega vprašanja (t. j. zunaj monarhije, česar seveda ni mogel zapisati). In leta 1871. je dajal Slovincem vlogo posredovanja med Hrvati in Srbi na osnovi pravičnosti.

III.

Jurčič je bil svobodnomislec, ki je s priznanjem spremljal liberalno zakonodajo svoje dobe. Pogoji napredku naroda je videl v duhovni svobodi. Leta 1868. je grajal pričkanje z Dežmanom, kakor bi s tem že precej storil za svojo prihodnost. Ob vstopu v uredništvo »Slovenskega Naroda« se je leta 1871. v pismu dr. Vošnjaku izrekel proti verskemu boju, češ, da ga Slovenci ne prenesemo poleg narodnega. Tudi je v svojem listu tega in naslednjega leta odklanjal vsak globok razdor, češ, da je »Slovenski Narod« glasilo edino narodne stranke. Ko pa se je bila 1872. leta proti liberalni »ustavoverni« ustanovila na Dunaju t. zv. avstrijska pravna stranka, ki je zagovarjala v habsburški Avstriji zgodovinsko pravo in vpliv cerkve, t. j. duhovščine v javnem življenju, tedaj je prišlo tudi na Slovenskem 1873. leta do očitne cepitve, ker so se Bleiweisovi pridružili tej stranki. Proti »Slovenskemu Narodu« je tega leta Klun ustanovil »Slovenca«. Pozneje se je »mladoslovenska« stranka v svojem glasilu vedno bolj umikala pred naziranjem, da sta na Slovenskem vera in narodnost eno in neločljivi. Poraz Slovencev pri volitvah v kranjski deželni zbor 1877. leta, ko so izgubili celo večino, ki so jo imeli od 1867. leta, in Bleiweisova sedemdesetletnica leta 1878. sta vplivali pomirjevalno, da se je vzdrževala sloga na zunaj.

Jurčič je bil človek krepke volje in izredne delavnosti, ki se je prezgodaj izčrpal; bil je vendar značaj, ki je z vero vase in v svoj narod dvigal boječe in obupavajuče rojake.

Alfa.

Dvojno zaslužkarstvo

Prejšnji teden se je naša javnost zopet pričela resneje baviti z vprašanjem tako zvanega nepravega »dvojnega zaslužkarstva«, t. j. z zakonskimi pari, kjer služita mož in žena, medtem ko o pravem dvojnem zaslužkarstvu, kjer ima posameznik po več služb ali dohodkov, sumljivo in trdovratno molče. Dnevna poročila iz skupščine nam kažejo izvor teh govoric.

Nočem prejudicirati sklepom in odredbam, vendar hočem opozoriti na nekaj momentov tega vprašanja, ki niso v sedanjem nastroju zoper poročeno službo ženo dovolj vidni.

Dasi v normalnih razmerah nikakor ni oporekati praktičnemu poklicnemu udejstvovanju poročene žene, je v današnjih časih omejitev morebitnih zlorab neogibno potrebna. Seveda bi morali v tem pogledu priti prej na vrsto drugi, neprimerne bolj kričeči primeri socialnih krivic, katere vsi dobro poznamo. Pri reševanju te vrste socialnega vprašanja od spodaj navzgor, se bo pri današnjih razmerah napravilo več škode kot koristi, kar bo nevoljo in zmedo le še povečalo.

Naši vodilni in odločujoči politični krogi so že večkrat poudarjali skrajno neugodno stvarno stanje večine našega nižjega in srednjega, pa tudi višjega uradništva, kar ima za posledico naraščanje nerednosti v državnem aparatu, o čemer nam pričajo in dokazujejo dovolj nazorno razprave zasedajoče narodne skupščine. Afere se vrste druga za drugo, nepoučeni ljudje se pa čudijo, odkod in zakaj vedno večje nerednosti.

Vzrok: nestalnost uradništva, možnost takojšnjega odpusta, nezaščiten pravni položaj, služnost ter odvisnost uradništva od posameznih veličin.

Kdor je pa ostal pošten, je zadolžen ali pa vsaj tako zagrenjen, da nam je njegova ravnodušnost v našem političnem in društvenem življenju povsem razumljiva.

Prvi, kakor drugi pojav, nikakor ni v korist redne in poštene uprave.

Tretji pojav, ki izvira predvsem iz nezadostne plače javnih uslužbencev, je tako zvano »nepravo dvojno zaslužkarstvo«, kjer se mož in žena skupno borita za skromen obstoj nepreskrbljene družine

in sorodnikov (onemogli starši, brezposelni bratje in sestre itd.), katerih število zaradi vedno slabših razmer narašča in ki bi v primeru vnovičnega zmanjšanja dohodkov družine nujno prešli v bre-me javnosti.

Današnji mladi pari morajo ob sklepanju zakona nujno računati na zaslužek žene, ki je bistveni del vsote, katera je negibno potrebna za vzdrževanje družine. Poleg tega pa so še prevzeli za nabavo potrebne stanovanjske in gospodinske opravke dolgoletne obveznosti, ki bi jih ob redukciji žene ne mogli izpolnjevati. Posledica neizpolnjenih obvez in stalno životarjenje izpod eksistenčnega minimuma bo popoln gospodarski in moralni razkroj družine.

Kdo si upa prevzeti odgovornost za posledice, ki bi nastale z ogražanjem eksistence družine in iz razdrtih, komaj začelih zakonov?!

Kdor gleda za kulise družinskega življenja javnih nameščencev, bo moral priznati pomen in nujno potrebo zaslužka žene, brez katerega bi bili novi zakoni in obstoj družin popolnoma izključeni.

Dohodki uradnika, vzemimo »najboljšega«, t. j. diplomiranega absolventa fakultete, oziroma visoke šole, so taki, da na ženitev brez zaslužka žene ni misliti. Na doto žene pa pri današnjem obubošanju širokih ljudskih plasti prav tako ne smemo računati.

Samo za dvosobno stanovanje, ki tudi za manj naobraženega in civiliziranega človeka nikakor ni pretirana niti predrzna zahteva, je treba plačevati 600 do 1000 Din, torej veliko nad 50 odstotkov vseh dohodkov, kje pa so hrana, obleka, obutev, kurjava in kulturne potreščine?! Saj znaša stanarina gotovo ne razkošnih dvosobnih stanovanj ljubljanske mestne občine, katere dobivajo le izvoljenci — borba zanje je le prehuda — vsaj 600 Din mesečno, kar moremo imenovati v današnjih razmerah še ceno. Nova davčna politika bo pa manjša stanovanja še podražila. Torej je javni nameščenec tisti, ki bo, vsaj posredno, plačal ves račun.

Dosledna izvedba nameravane in že predlagane reforme, t. j. izključitev poročene žene-uradnice od službe, bi zahtevala izločitev poročene žene tudi pri ročnih poklicih, kjer je brezposelnost še večja. Tu opažamo prav nasproten pojav: povsod zaposlujejo vedno bolj ženske kot cenejšo delovno silo. Kje pa so ostali »reformatorji« na tem področju, da preprečijo izkoriščanje žene in matere za 1—2 Din na uro, ki uničuje njeno zdravje in posredno zdravje njenih otrok. Poštena in znosna omejitev dohodkov po stvarnih, ne samo pogojnih izdatkih, po šolski izobrazbi in po številu rodbinskih članov, bi bila še najbolj primerna, odprto pa ostane vprašanje za primer, če padejo moževi dohodki pod določeni minimum, kako naj v tem primeru pomaga žena do obstoja družine. Seveda bi se morala ta redukcija, oziroma omejitev izvesti tudi v drugih poklicih, ker ne moremo šteti kot moralno, da so pri istem delu in isti šolski izobrazbi razlike, ki gredo v tisoče odstotkov.

Prav tako pa ne moremo in ne smemo dopustiti, da se zmanjšajo dohodki družine, kjer služita mož in žena, če zaslužijo posamezniki (včasih celo za brezdelje) le v eni službi večkratne zneske iste vsote, zaradi katere naj razbijemo gospodarski in moralni obstoj družine javnega nameščena. Tu mislim predvsem na razne pridobitnike, ravnatelje d. d. itd., ki zaslužijo z eno službo desetkratne vsote dohodkov, ki jih zaslužita skupno mož in žena, in pa na tiste, kjer imajo razni posamezniki kar po več sijajno plačanih služb. V teh družinah si ženam res ni treba privoščiti »luksuza«, da bi hodila v službo.

Mimo tega je treba opozoriti na dejstvo, da bodo gospodinje, reducirane uradnice, morale odpovedati služkinjam, katere sedaj zaposlujejo, in ki bodo morale nato nujno pasti na ramena domačije — kmeta, ki se že tako vedno bolj pogreza v gospodarski prepad.

V pretežni večini opravljajo ženske pisarniške posle, za katere znaša nagrada le okrog 1000 Din. S temi prihranki, oziroma novimi namestitvami, pač ne bo mogoče mnogo doseči. Vsekakor ta vrsta dvojnega zaslužkarstva ni povzročila nastalega stanja, zato tudi take in slične odredbe ne bodo rešile socialnega vprašanja. Korenine zla so vse globlje. Divjanje kartelov, »pasivne bilance« industriji, ki notorično delajo z velikanskimi dobički itd. itd.

S polovičarskimi odredbami se bo beda le splošila, zrahljan in uničen bo gospodarski in moralni obstoj marsikatero družine, na drugi strani pa onemogočeno ustvarjanje novih žarišč življenja.

Trditev, da porabljajo poročene žene svoj zaslužek samo za lepoticenje, je resničen v tako redkih primerih, da praktično sploh ne šteje.

Zavist odljudnih ljudi in pretiravanje starih devic pač ne sme biti odločilnega pomena. Notorične primere spotike je pač treba odstraniti, vsekakor je pa potreben pošten in korenit individualen postopek, da se onemogočijo še večje krivice in nebrzdana samovolja tistih, ki odločajo.

—ep.

Akademski pevski zbor poje za mednarodni prenos

V veliki unionski dvorani je pel naš Akademski pevski zbor dne 23. februarja slovenske pesmi v mikrofonski pred številnim poslušalcem za mednarodni prenos. Pičlo odmerjen čas tridesetih minut je potiskal tempo, vendar je artistični vodja zbora France Marolt podal stilno pester program, devet kmečkih pesmi v novi priredbi, v stremljenju, podati jasno karakteristiko slovenske folklorne tipike v zmislu stilne in časovne opredelitve na podlagi dialektoloških in muzikalno-estetskih vidikov. Spored: Zibu hajju, zazabalka, Vinko Žganec, Belokrajinsko kolo, Matija Tomc. V kvostr bi šva, France Marolt. Kanigalilejska ohcet, France Marolt. Zeleni Jurij, Matija Tomc. Od hajduka Velje, Matija Tomc. Pojdem u rute, France Marolt. Pesem od mrtve deklice, Emil Adamič, Flosarska, Oskar Dev). Akademski zbor je ta večer pokazal ponovno svoje globoko pojmovanje pevске umetnosti. Maroltova široka muzikalnost in pronicujoča subtilnost interpretacije imponira. V pojmovanju slovenske pesmi hodi nova lastna pota. Svojskost naše kmečke pesmi nam razgrinja od pesmi do pesmi, katera je bila tolikrat predmet svojevoljnosti raznih harmonizatorjev. Naša pesem zrcali stoletno, bolj žalostno kot veselo usodo Slovencev, radi tega je osnova pesmi večinoma elegična, nekaj turobnega diha je še v poskočnih. Akademski pevski zbor se je povsem resnemu delu, v mladostnem navdušenju stremil po idealni interpretaciji zakladov naše pesmi.

Marolt nas je popeljal v nove krajine kmečke pesmi in že kratek izbor le-teh podžiga naše želje, spoznati nje celoten obraz izoblikovan časovno in krajevno kljub raznolikim vplivom v samovznikel izraz.

A. S.

Vsak Slovenec naj bere tednik „Slovenija“

Dve novi knjigi Mohorjeve družbe

Kragulj, spisal Vladimir Deželič ml., poslovenil Lojze Golobič, Mohorjeva knjižnica 60. zvezek, roman hrvaškega pisatelja iz naše davne preteklosti, ko južnih Slovanov še nista ločila ne jezik ne vera. Zgodba je napisana po dobro preštudiranih virih. Pisatelj je zbral zgodovinske podatke iz življenja sv. Cirila, se poglobil v njegova misijonska potovanja med slovanskimi rodovi in vpletel v zgodbo važen kos domače hrvaške zgodovine. Roman prepletajo realistično idealistične prigodbe, legende, pesmi, navedbe iz avtorjev, modrovanja, kar vse daje nek časovni kolorit. Morda bi bil pisec močnejši, če bi ostal bolj pri realistični zasnovi à la André Maurois ali Emil Ludwig, vendar se roman zelo lepo čita, ker obravnava življenje sv. Cirila, ki je tako priljubljen med našim preprostim ljudstvom, obenem pa nadaljuje lepo izročilo popisa življenja naših prednikov, katero poznamo že iz Finžgarjevega romana »Pod svobodnim solncem«.

Njene službe, spisala Mara Hus, Mohorjeva knjižnica 59. zvezek, je čisto sodobna povest, obravnavajoča snovno teže in nadloge sedanjih dni. Pisateljica se je hvalevredno vtopila v borbo za življenje onih ljudi, katere naši pisatelji radi zanemarjajo, ker jih niti dobro ne poznajo; popisala je življenje služkinje, močne po volji in značaju, kateri se stavijo na pot velike ovire, pa vse premaga. Občudujemo junakinjo, kako se zoperstavlja moralnemu cinizmu in plehkim vabam današnje meščanske družbe. Povest bi bila še močnejša, če bi ostala pisateljica pri začetnem realizmu in bi manj idealizirala. Tako pa pripelje junakinjo preko vseh nevernosti do srečne rešitve življenjskega problema, ki se pri ženskah tako rada konča s poroko.

Lepo ljudsko povest pogumne pisateljice bodo krogi, ki jim je povest namenjena, prav radi čitali.

C. F.

Širite in naročajte naš tednik!

Mimonačelnost

Zadnja »Sodobnost« prinaša tale zanimivi sestavek o »potoiskateljstvu« naprednih akademičnih starešin:

— »Triglavanski listi« — organ stare garde — prinašajo v zadnji (četrti) številki lanskega letnika v poročilu o skupnem sestanku akademskih starešin Jadrana in Triglava v Mariboru med drugim tudi te-le vrstice: »Dr. Dolar nakaže nasprotje med aktivnima akademskima društva Jadrantom in Triglavom, ki pa so nemara bolj taktičnega kot bistvenega značaja. Skupni okvir resnične naprednosti nas veže tako tesno, da prenesemo tudi kakšne razlike. Te obstoje morda v treh točkah, v pojmovanju jugoslovenstva, marksizma in verstva. Nam vsem je jugoslovenstvo neizgubljiva vrednota, lahko pa je komu tak končni cilj, da stremi k njemu nekako »skozi« slovenstvo, drug pa bolj »mimo« slovenstva. Kar se tiče marksizma: težko da je še kdo zaverovan v preživele oblike individualističnega sistema, kakor je nedvomno, da je socializem, posebno Marksov pokazal v mnogočem prikupno(!) splošno smer; razlike pa so zopet možne, ali se kdo tudi formalno zapiše doktrini v vseh njenih podrobnostih, ali pa upoštevajoč prirodno neenakost ljudi hodi raje po razvojni poti do pravičnega ravnotežja in sožitja v človeški družbi. Verski problem trenutno ni tako pereč kakor v polpretekli dobi, kakor da se religija umika iz javnosti bolj v notranjost, vendar so lahko tudi tu individualne in gradualne razlike.«

Če zaupamo temu poročilu, dr. Dolar v svoji »sintezi« sicer ni povedal, kakšna je tista, »neizgubljiva vrednota«, ki je lahko komu tak končni cilj, da stremi k njemu, vzlic temu pa je pravilno opozoril na tisti globoki razkol, ki sega danes v

vrste tako imenovane liberalne akademske mladine. Ta razkol je viden posebno v onem delu res progresivne in sodobne mladine, ki pojmuje slovenstvo in posameznikov odnos do današnje družbe precej drugače, kakor pa ga pojmuje oficialna slovenska politika. Ta mladina si s krčevitim naporom prizadeva, da bi vrgla s sebe klavrno dediščino svojih očetov, tako imenovanih naprednjakov, katerih »naprednjaštvo«, je slonelo nekoč predvsem v »farški gonji«, danes pa sloni bolj v pravkar odkritem »mimoslovenstvu«, pa tudi v praktičnem »mimomarksizmu«. Naravnost genljivo pa je, kako se trudijo starejši praktični delavci in nepremostljivi in nujni razkol, ki je globlji in usodnejši za bodočnost, kakor pa se sanja njih šolski modrosti, zakriti s plaščem nekega rodoljubnega in nepristnega slogaštva. Biti Slovenec ali ne, biti marksist ali ne, je tem starejšim delavcem »bolj taktičnega značaja«. Saj jih veže »skupni okvir resnične naprednosti«.

Pa kakšna je ta slovenska »resnična naprednost«? Taka, kakor že od pamtiveka! Meglena, nejasna, nenačelna, tavajoča. V tem »okviru«, ki pa je tako širok in ohlapen, da ga že skoraj ni, si lahko Slovenec ali pa Mimoslovenec, lahko marksist ali kapitalist, lahko vernik ali pa ateist, skratka: lahko si krop ali voda. Najlažje pa si — in teh je večina zlasti med starejšimi praktičnimi delavci — ne to ne ono: ne voda ne krop. A taki bodo izpljunjeni, pravi Pismo.

Zategadelj je čisto prirodno, da današnja aktivistična mladina obrača takemu zmedenemu tavanju z vso resolutnostjo hrbet in si sama grebe pot skozi trhlo ščavje današnje »resnične naprednosti«.

A. —

Prav za prav: nekateri nemški velekapitalisti so mu že to očitali, ko jim je naložil preveč davka za vzdrževanje svojih političnih prijateljev.

»Jezik« brez prilastka je (namreč) zelo odmišljen pojem; da dam tej besedi meso in kri, moram povedati: kateri jezik? Kajti človeštvo govori mnogo jezikov, vsak človek je pa samo enemu dolžnik za vse. Drugi jeziki nam morejo biti znani ali neznan, bližji ali tuji, koristni ali nekoristni in utegnejo, po svojem razmerju do nas in po našem razmerju do njih, mnogo ali malo vplivati na nas; jezik, v čigar oblasti je vključeno naše notranje bitje za nazaj in za naprej, tako da se mu brez usodne pohabe ne moremo odtujiti, je pa izmed vseh samo eden: naš podedovani jezik, jezik naše mladosti, jezik dojmov in doživetij vsega našega življenja, jezik naše vsakdanje okolice, sredi katere rastemo, dozorevamo in odmiramo.

Vladimir Levstik v članku Poslanstvo Besede, Zvon št. 2, 1934.

Razgovor z Einsteinom

Angleški dnevnik »Daily Herald« je prinesel nedavno tega razgovor nekega svojega sodelavca z nemškim profesorjem Albertom Einsteinom, znamenitem po svoji relativitetni teoriji. Einstein živi v Angliji v prostovoljnem pregnanstvu.

»Ko sem omenil nekam umazano nizko vsoto 20.000 mark, ki so jih postavili nemški narodni socialisti na njegovo glavo, morebiti eno izmed najvrednejših glav sveta, se je Einstein smejal.

»Ti ljudje so res zelo neumni,« je dejal, »ne verjamem, da mislijo svojo grožnjo resno. Ali umor Lessinga kaže, da je vedno fanatičnih mladih ljudi, ki jemljejo svoje vodnike resno; vedo tudi, da je morilec pravi junak Tretje države. Vsak dan se dogajajo posilstva v Avstriji, Luksemburgu in drugje, in vsako priliko porabljajo, da postanejo junaki brez nevarnosti. Vsa Nemčija je danes v stanju barbarske histerije, ki poraja najokrutnejše gnusnosti. Samo eno deželo respektirajo naciji — Anglijo. Mislijo še zmerom, da se bo v bližnji bodočnosti spremenilo angleško javno mnenje. Rosenberg in Hitler pričakujeta, da mora postati Anglija nemška zaveznica, zato so naciji na angleško javno mnenje bolj pozorni, kakor na katerekoli druge dežele. Posilstvo, ki bi se dogodilo na Angliškem, bi spravilo Hitlerjevo vladavo v precejšnjo zadrego. Ne bi nikoli tvegala spora z Veliko Britanijo.«

Einstein je prepričan demokrat.

»Zato kljub nujnemu vabilu nisem bil v Rusiji, moj obisk bi bila gotovo izrabljala sovjetska vlada v svojo politično korist. Sem prav tako zoper boljševizem, kakor zoper fašizem. Zoper vsako diktaturo sem. Ne mogel bi živeti niti v Italiji, zasenčeni od fašizma, niti v Rusiji pod varstvom GPU; in še manj seveda v Nemčiji, tudi če bi mi bilo mogoče, bivati tam ...

Hitlerjevi izgledi? Zdi se mi, da naznanja nekaj neogibni padec Hitlerjeve vladavine. Ne računam na njene nasprotnike. Je to neumnost nacijev samih. Rekli so, da vlada lahko največji tepec, to pa ni res. Brez iskric razuma ne more trajno vladati niti diktator, ki je obdan od bajonotov. Hitler in njegovi pa nimajo niti brezpogojno potrebnega zrca razuma. Ne morem razumeti, zakaj se ne združi ves omikani svet, da konča s tem barbarizmom.«

Gospodarska slika

»Vsa Dunajska cesta pride ta mesec je oni dan zatrjeval rokodelski mojster z Dunajske ceste. »Pa Sv. Petra cesta tudi!« je hitro odvrnil tovariš s te ceste. V resnici je napravila januarja meseca davkarija temeljito delo, ko je ručila vse zamudnike, ki niso hoteli, ali boljše reče-

»Slovenija« nima namena ustanavljati politično skupino in delati propagando za kak politično-strankarski program — niti odkrito niti prikrito. Njen namen je: z vidika naših dognanih narodnih interesov in prave demokracije ter duhovne strpljivosti motriti naše javno življenje in se boriti proti zlorabi in izdajstvu idealov in načel, ki jih proglašamo kot vodilna in bi nam tudi morali biti vodilna. Kdor je mnenja, da nam je tak vsestransko neodvisen, strankarsko nevtralen list potreben, in kdor želi, da se list zunanje in vsebinsko dvigne, ga vlnudno vabimo, da nas gmotno podpre s tem, da postane naš redni naročnik-plačnik.

OPAZOVALEC

Vinko Košak:

Vsakdanja slika

Bil je med nami pevec mlad, trdo zvenel njegovega je petja glas, bilí smo v njega pesmi polni nad, kakor nihče udaril je v naš čas. Nikdar ni v svojih pesmih vzdihoval, le slikal bedo in gorje, obtoževal, rjovel kot divji lev v polnočni pušči, podiral, rušil gnilo družbo; potem se je poročil, vstopil v službo in glas njegov medlel je skrit v besedah praznih gošči. Postal kot vsi na starost miren je in moder, in smo spoznali: bil je na leva le ostrizen koder.

Ponatis iz letošnje »Književnosti« št. 3.

Zelenica sredi puščave

Dne 7. t. m. praznuje predsednik češkoslovaške republike Tomaž Masaryk svoj 84. rojstni dan.

Kakor je bila svoj čas češka kraljevina po svoji omikanosti prva država v srednji Evropi, ki je dala pozneje krščanskemu svetu pobudo za versko gibanje, tako stoji tudi današnja češko-slovaška republika s svojo demokracijo kot zelenica sredi puščave.

Demokracija ali gospodstvo ljudstva ima dva nasprotnika: vladarski absolutizem in plemiško-meščansko oligarhijo. Po svetovni vojni, ki je bila nasledek kapitalistično-imperialistične pohlepnosti in narodnostno-šovinistične nasilnosti, se je zopet začela uveljavljati stara miselnost, ki si je dala samo novo ime. Delovno ljudstvo je bilo preveč utrujeno, da bi se bilo pravočasno zavarovalo postojanko, in preveč zaupno, da je verjelo v to demokracijo, ki se mu je ponujala. Mirovne pogodbe so plod tega naziranja, ki je koristno za velike in močne, a škodljivo za male in slabotne.

Danes poka vsa ta stavba v svojih tečajih. Nezadovoljnost in napetost sta večji kakor sta bili kdaj prej; rešujejo ju pa z novo obliko, a s staro vsebino avtoritativnosti, t. j. sile. Vračamo se v dobo političnega absolutizma in neprikritega gospodarskega izrabljanja slabejšega po močnejših.

Srednja Evropa je vsepovsod več ali manj v tem taboru; edino češko-slovaška republika si poleg Švice prizadeva z demokracijo reševati vprašanje gospodarskega in političnega sožitja svojih prebivalcev. V njej demokracija ni umrla, ampak živi kot sredstvo in namen družbenega življenja. In predsednik Masaryk je njen posebljeni glasnik in čuvar.

„Vodniku“ prisegajo „vodniki“

Fašisti so uvedli nov kult, kult izbranega »vodnika«. Nemci pretiravajo radi vsako stvar in ne bi bili dosledni, če bi ne bili pretirali tudi tega kulta. Človek bi mislil, vodnik, človek ki vodi, more biti vendarle samo eden. To je zmeta. Vodnikov je

lahko za cel milijon ali še več, skoraj vsak Nemeec je lahko vodnik. Glagol »voditi« in samostalnik »vodnik« je pri tem dobil seveda neko posebno vsebino, ki ni tako zlahka dvoumna za navadnega zemljana. Bržčas je treba razlagati stvar tako, da ima vsak tak vodnik z malo začetno črko pravico, voditi samega sebe, pa ne za nos, ampak za Vodnikom z veliko začetnico. In tako so privedli zadnjo nedeljo nad milijon vodnikov v Berlin, kjer so prisegali zvestobo Vodniku.

Nad milijon vodnikov pri treh milijonih velenjenih narodnih socialistov. Nekam veliko jih je. Razmerje je skoraj tako, kot pri generalih v nekaterih južno-ameriških republikah, kjer pride na vsakih 6—7 mož po en general, dva do trije stožerni častniki, nekaj navadnih častnikov in podčastnikov, prostih vojščakov pa skoraj sploh ni.

Le če ne bo sporov med tolikimi in spričo tolikih poklicanih vodnikov? To bi utegnulo postati sitno.

Slika nacionalističnega vodništva bi pa ne bila popolna, če bi ne povedali, kako bodo ti vodniki vodili. Takole je določil strankarski vodja Heß vsebino prisegé:

»Zvestoba v mišljenju pomeni brezpogojno poslušnost, ki ne vprašuje po koristnosti ukaza, ki ne vprašuje po razlogih ukaza, ampak ki posluša zaradi poslušnosti same.«

Kaj zato, če so ti ukazi magari po najbolj notranjem prepričanju vsakogar škodljivi celoti in posamezniku, hudodelski! Brezpogojna, suženjska pokornost, pokornost stroja, to je vzor. To je vzor tiste Nemčije, ki jo je prerodila jeklena kopelj svetovne vojne in jo sedaj preraja fašizem. In prerodil jo bo — v očitno propadanje in manjvrednost.

In ko že beležimo te žarivte manjvrednosti, ne smemo zamolčati tiste, ki že zanikuje mogočnost samosvoje bitnosti.

Prav ta Heß je namreč razglasil pri isti priložnosti:

»Hitler je Nemčija, in Nemčija je Hitler!«

Toda Hitlerja so opazovali zaradi in v neki njegovi bolezn zdravniki. Kaj če se ta bolezen ponovi? In če Hitler umre? Ali pojde v tem primeru vsa Nemčija v opazovalnico? Ali umrejo s Hitlerjem vsi Nemci — kot narod?

Če bi bila zgolj taka vprašanja v fašistični diktaturi dopustna, bi se morala zrušiti pod glasnim zasmehom od danes do jutri.

Boljševiki so postali narodni socialisti

Kakor poroča »Berliner Tageblatt«, je predaval te dni na berlinski politični visoki šoli njen vodja dr. Kleist o narodnem socializmu in boljševizmu. Tole je povedal:

»Razločno se lahko čuti, kako ima vodnik Rusije Stalin v vsakim dnem manj volje, uresničevati marksistično-boljševiške misli. Danes se že lahko reče, da se razvija ruska državna oblika v neke vrste narodni socializem. Ruska politika se je torej kar na lepem zasukala. Odpoveduje se mednarodni ideologiji, ki bi se tako nikoli ne dala uresničiti.«

Pojmi, besede — vse je kar čez noč preobrnelo. Prihodnjič bomo brali, da je Hitler boljševik.

no, mogli plačati davkov. Že pred dnevi smo omenjali, kako velikanska je množina zarubljenih predmetov, ki jih je ljubljanska davčna uprava spravila v mestna skladišča in ki so deloma že prišla na dražbo.

Večina zarubljenih predmetov pa je davkarija pustila pri zarubljenih na njihovih domovih ali obratih ter napoveduje sedaj dražbo na domovih. Dražbe so se že pričele in se vrše še vedno. Ako bo davkarija res hotela izvesti vse napovedane dražbe, bo imela dovolj dela celo leto, saj je zarubila predmete pri skoraj 1500 davčnih zavezancih, samo na magistratu pa je na 40 velikih polah objavljenih okoli 700 davčnih zavezancev. Le dobra tretjina teh pa je že prečrtana z rdečim svinčnikom, znamenje, da so davčni zavezanci že plačali davke. Seveda je malo pretirano, da bi bile tu cele ceste, toda če človek natančno prouči te pole, za marsikatero ulico skoraj ne bi zgrešil imena obrtnika, trgovca, advokata itd. Človek se čudi, ko bere imena znanih in uglednih podjetnikov: tudi ti so na tej črni listi. Advokati, o katerih ljudstvo misli, da imajo denarja ko toče, so prav častno zastopani, in med njimi so prav sloveča imena.

Imeniten je tudi seznam predmetov, ki pridejo na dražbo: so vmes čevljarški in krojaški šivalni stroji — zadnje, kar je mogla davkarija pobrati obrtniku, mizarско orodje, prav čedna zbirka pisalnih strojev, tudi klavirji, kolesa, avtomobili, sploh vse, kar je količkaj vredno, ne manjka, seveda tudi raznovrstnega pohištva itd. Kot dokument se tu ponujajo tudi Wertheimove blagajne. Pripovedujejo o nekem davkoplačevalcu, da je izterjevalcu davkov pokazal prazno železno blagajno, češ, poglej, da nimam nič, kaj mi moreš vzeti?

Davčni eksekutor je pa kar lepo prilepil na prazno blagajno — listek, znamenje, da je blagajna zaplenjena. »Slovenec.«

MALI ZAPISKI

Prepovedan list.

Državno tožilstvo v Zagrebu je prepovedalo razširjati št. 31. tednika »Narodna šuma«, ki izhaja v Zagrebu.

Malenkostna preskrba slovenskega vseučilišča s kurivom.

V »Akademskem glasu« beremo:

»... na dnevi red je prišlo vprašanje kurjave univerzitetnih poslopij. V univerzitetnih kletah bo zdaj in zdaj zmanjkalo premoga in lepega dne se utegne zgoditi, da bodo zaradi mraza ustavljena predavanja in delo po seminarjih. Kakor smo informirani, je g. rektor tudi v tej stvari interveniral v Belgradu, vendar še ni znan uspeh. Pač pa se čuje, da je Trboveljska poklonila univerzi štiri vagonne premoga, kar bi bila sicer res mecenska gesta, vendar ne gre, da bi univerza životarila od privatnih milodarov. Na sestanku se je poudarjalo, kako malenkostne so dotacije države za kurjavo na ljubljanski univerzi v primeri z univerzama v Zagrebu in Belgradu (Belgrad 1.100.000 Din, Zagreb 1 milijon Din, Ljubljana samo 165.000 Din), v čemer pa je všteta tudi razsvetljava. Vsi navzoči so bili mnenja, da je treba vprašanje kurjave čim prej ugodno rešiti in so poverili tričlenski odbor, naj ukrene, kar šteje za potrebno.«

Vrednost naše zemlje pod Italijo.

Postojna, 20. februarja 1934. (Agis.) Pred kratkem je bilo prodano znano Pikovo veleposestvo v Hruševju, ki je obsegalo 80 ha z gozdovi, njivami, sadovnjaki in gospodarskimi stavbami. Prodano je bilo za res majhno ceno 42.000 lir, kar znaša v naši valuti okoli 160.000 dinarjev. Pripomniti moramo, da je bilo to posestvo cenjeno pred vojno na 42.000 zlatih kron. Vsakdo si lahko predstavlja to vrednost danes. »Istra.«

NAŠIM NAROČNIKOM!

Tej številki smo priložili poštne položnice. Poslužite se jih vsi, ki ste z naročnino v zaostanku! Prihauite nam osebne opomine! Komur je za list in za stvar, ki jo zastopa, naj se spomni svoje dolžnosti. Zgolj od simpatij naših somišljenikov list ne more živeti. Od vseh zavednih Slovencev pričakujemo, da ga dejansko podprejo.

U p r a v a.

»Slovenija« se zavzema za pravo, čisto demokracijo v javnem življenju, za to, da se v praksi uveljavijo načela, ki se v teoriji proglašajo kot vodilna. Odločno borbo hoče voditi proti vsakemu slepomišenju v načelnih vprašanjih in proti dvoživkarstvu v narodnem življenju.

Urednik in izdajatelj Drago Kornhauser v Ljubljani.

Ključec v Avtarkistanu

Londonški gospodarski tednik »The Economist« je prinesel pričujočo satiro na stremeljenje po avtarkiji, gospodarski samopreskrbi držav za vsako ceno. Danes je za vse jasne duhove očitno, da in kako je vprav avtarkična manija uničila promet in nujno v zvezi s tem tudi gospodarsko blaginjo človeštva. Kajti od nekdanjega bil živahen gospodarski promet znamenje cvetočega gospodarstva, pomanjkanje prometa znamenje uboštva. Samopreskrba je pač vedno pomanjkanje neštetih dobrin, njih izmena pa je obogatitev, in večja ko je izmena dobrin, večje je bogastvo, manjša ko je izmena in večja ko je samopreskrba, večja je tudi revščina. Avtarkisti so vsakemu narodnemu gospodarstvu tudi ideološko škodljivi: zakaj po njih prav posebnemu miselnemu sestavu naj bi veljala avtarkija vedno samo zanje, nikoli ne za druge, in če se ti drugi prav tako zapirajo tujim gospodarskim telesom, je to seveda po tisti prav posebni nacionalni pameti zgolj znamenje nestrpnosti in sovražnega nastoja. In tako ne uničujejo avtarkisti samo bogastva narodov, ampak sejejo mednje tudi nezauzupnost in sovraštvo, kakor bi tega že tako ne bilo preveč na svetu. Obilna žetev te setve: propadanje gospodarstva, kakor ga v takem obsegu še ni bilo, trpljenje ljudskih množic, sovraštvo med narodi. Uredništvo.

Lažnivi Ključec si je znova napolnil kozarec in pripovedoval naprej:

Mnogo tednov je trajalo, dragi prijatelji, preden sem našel kapitana, ki je bil pripravljen, peljati me na otok Avtarkistan. Že dolgo časa me je ta otok prav posebno mikal, pa nisem imel nikoli priložnosti, da ga obiščem. Leži sredi velikega svetovnega morja in je prav lahko dostopen. Vendar ga je pa videlo šele prav malo popotnikov, kajti vsaka ladja, ki se bliža njegovim pristanom, je takoj napadena. Še pred eno človeško dobo je bil Avtarkistan med vodilnimi svetovnimi gospodarskimi silami. Velikanska bogastva so se kopičila v njem. Avtarkične ladje in avtarkično blago si dobil na vseh koncih sveta, in najboljši pridelki vseh dežel so imeli v Avtarkistanu odprto tržišče. Potem je pa prišla svetovna vojna, ki je zmedla mednarodni gospodarski sestav. V Avtarkistanu je nastalo nacionalistično gibanje s klicem: »Avtarkistan za Avtarke!« Gibanje se je hitro širilo, prišlo do moči in postavilo na glavo vso dotedanjo gospodarsko politiko. Uvoz tujega blaga je bil prepovedan pod smrtno kaznijo; od tedaj živi Avtarkistan zgolj iz lastnih sredstev.

Vožnje proti obrežju te dežele ni nič motilo. Četrty dan smo jo zagledali. Sonce je pravkar vzhajalo in obsevalo s prvimi žarki velikanski zid, ki je okrog in okrog obdajal otok. Zid pa še ni najbolj zbadal v oči. Vse bolj so se mi vtisnile v spomin neštetih tovarniški dimniki, ki so moleli iz za zidu v nebo in nosili v velikanskih črkah napise »Fohubohu«, kar pomeni: »Kupujte domače blago«. Nisem pa utegnil, da bi bil obrežje dežele natančneje proučil, kajti že je prišel majhen čoln do naše ladje in vprašal, česa iščemo v Avtarkistanu. Po dolgih in težavnih pogajanjih sem dobil posebno dovoljenje, da se smem izkrcati. Toda samo en dan sem smel ostati tam in le pod pogojem, da se bom strogo ravnal po šegah in zakonih dežele. Upal pa sem, da mi bodo zvečer to dovoljenje podaljšali, in zapustil sem ladjo v napetem pričakovanju.

Naš čoln je hitel skozi pristanišče, ki je bilo menda zgolj sidrišče za čolne, ker ni bilo sicer nobenega življenja v njem. Sredi pristanišča je

stal velik spomenik. Predstavljal je moža, ki je stal v krogu in bil zelo podoben staromodnemu hudobnemu agentu. Moji spremljevalci so se prestrašili, ko sem klečnil pred tem spomenikom, in pojasnili so mi, da je to zaščitnik otoka, sv. Bankrupci, bog dobička, in vera Avtarkov se osredotočuje v njegovem češčenju. Najsvetejši predpisi te vere določajo, da morajo biti vse cene kar moč visoke, in ideal je dosežen takrat ko so cene tako visoke, da jih noben človek ne more več plačati, medtem ko morajo biti mezde tako nizke, kakor je le mogoče. Rekli so mi, da je to najboljša pot, pospeševati gospodarske koristi dežele. Če se zaradi visokih cen nakopiči preveč izdelkov, jih žrtvujejo sv. Bankrupci, sežigajo jih ob njegovih nogah ali pa jih okoli spomenika pomečejo v morje.¹ Da pa te žrtve ne zasujejo pristanišča, so izumili Avtarki izvrsten način trebljenja, po katerem se od časa do časa zavlečejo žrtvovane dobrine v odprto morje. Vsa dežela se ponaša, da lahko žrtvuje svojemu zaščitniku vsak dan tisoče ton najboljšega blaga.

Že na ladji me je zanimal čudni pojav avtarkičnih uradnikov. Vzlic precejšnjemu mrazu so nosili papirnata oblačila. Ko sem se izkrcal, sem se nemalo začudil, da so nosili vsi ljudje take papirnat oblake. Pozneje sem zvedel za vzrok. Avtarkistan nima druge tkalne sirovine kot bombaž, in zaradi nekega odkritja iz leta 1933. se bombaž ne uporablja več za oblačila, ampak za tlakovanje cest.² Pripovedovali so mi, da leži dva čevlja pod površino vseh cest v Avtarkistanu debela plast bombaža, kar jako lajša potovanje. Cena bombaža je zaradi tega čudnega ravnanja tako poskočila, da si morejo samo še najbogatejši ljudje privoščiti bombažaste obleke.

Nato je obudilo mojo pozornost glasno meketanje. Najprijaznejši izmed avtarkičnih uradnikov je videl, da ne vem, zakaj gre, in mi je pojasnil, da vodijo običajno vsakdanjo množino živine v klavnico, kjer jih spremene v nekaj trenutkih v klej.³ »Pa kaj delate z vsem tem klejem?« sem vprašal. »Kakšno vprašanje! Mar ne veste, da smo položili poldrug kilometra na široko okoli vsega otoka debelo plast kleja, ki ovira vsakega tujezemca, da bi se približal zidu in zlezal čezenj?« Razložili so mi, da so pustili v tem obrambnem pasu samo nekaj metrov široko pot, in po tem potu smo nazadnje prišli v notranjost dežele. Če poskuša kak tujec vdreti kje drugod, obtiči v kleju in pogine od lakote, ko muha na klejevini. Sicer res še ni bil noben tujec na ta način ujet, odkar velja v avtarkični državi novi gospodarski red. Toda obramba domovine proti tujcem se zdi domačinom tako važna, da ji radi žrtvujejo 50.000 glav živine na mesec.

Nazadnje smo dospeli. Doma si nisem mogel preskrbeti avtarkičnega denarja, ker pač nima Avtarkistan nobene vnanje trgovine; šel sem takoj v največjo banko, da zamenjam nekaj bankovcev. »Kakšne podobice so to?« me je vprašal blagajnik. »To niso podobice«, sem odvrnil, »to so bankovci, vrednostni papirji, kriti z zlatom do sto odstotkov.« Očitno ni to pojasnilo zanj prav nič pomenilo. V Avtarkistanu že davno ne potrebujejo nobenega denarja več, o katerem pripovedujejo le še zgodovinske knjige prejšnjih časov. Blago se tam izmenjuje. In blagajnik mi je sve-

¹ Brazilija, Kanada, Argentinijska in Zedinjene države Amerike.

² Zedinjene države Amerike.

³ Holandska in Danska.

toval, naj ponudim v zameno svoj prstan ali svojo uro, če hočem kaj kupiti, hkratu pa me je prijazno posvaril, naj bom pri tem zelo previden, kajti če bi me policija zasačila, bi bil lahko obsojen na smrt zaradi prepovedanega uvažanja tujega blaga. Zahvali sem se možu in šel dalje.

Ko sem zapuščal banko, mi je udaril v nos imeniten vonj sveže pražene kave. In na mah sem zapazil, da že kar ginem od lakote. Bilo je že po enajsti uri dopoldne, in v svoji nepotrpežljivosti, da pridem čimprej na kopno, sem pozabil na ladji zajtrkovati. Vprašal sem zato najbližjega stražnika, kje bi najlaže pil kavo. »Pil kavo?« Pogledal me je, kakor da bi bil jaz zblaznel. »Kava vendar ni nobena pijača, pač pa izvrstna krma za prešiče, seveda se pa lahko porablja tudi za kurivo.« Ali za pijačo — ne. Vsaj v Avtarkistanu ne. Sicer pa, kako hočete kavo piti? Saj vendar ne teče. Videl sem, da nima nobenega pomena, razpravljati z možakom, in sem ga samo vprašal, odkod prihaja duh sveže kave. Pokazal mi je mogočne dimnike, ki sem jih bil že z ladje opazil, in mi povedal, da so to tovarne Narodne Obnovitvene Obrti v Avtarkistanu, ki išče vedno novih načinov za porabo domačih pridelkov. V tem hipu ravno sežigajo kavo, da kurijo mogočne rastlinjake, kjer goje že mesece tropične sadeže. »To mora biti kaj drago,« sem omenil. »Zakaj ne kupujete raje teh pridelkov v deželah, kjer rastejo na prostem, in jih plačujete s kavo, s katero kurite v rastlinjakih? To bi bilo gotovo mnogo ceneje.« Trenutek je stal stražnik kakor onemel. Potem mi je pa ukazal, naj grem za njim. Na bližnji stražnici sem zvedel, da sem se pregrešil zoper bogoskrunski paragraf Avtarkistanu in zaradi tega zaslužil smrtno kazen. Ker sem bil pa prvi tujec, ki je po dolgih letih obiskal deželo, so me milostno opravičili. Vendar še misliti ni bilo več, da bi bil mogel ostati nadalje na otoku. V eni uri sem moral odpotovati s svojo ladjo, če bi ne bil hotel biti utopljen v klejnem pasu pred zidom.

Hitel sem k pristanu. Spotoma sem videl, kako so ljudje pili iz zdelic izven svojih hiš in pri tem vedno znova poljubljali zidove svojih hiš. Mislim sem, da je to neke vrste bogoslužje, zaradi gotovosti pa sem vprašal nekega domačina. Povedal mi je, da primes sladkorja močneje zatrdi cement, kakor so to odkrili 1933. leta, in da se zaradi tega dodaja precejšen odstotek sladkorja hišnemu ometu.⁴ To je precej povišalo povpraševanje po sladkorju in hvalabogu tako pognalo ceno kvišku, da je postal sladkor za reveže predrag, zaradi česar ližejo zidove, da si oslade svojo zajtrkno vodo.

Po tem zadnjem doživetju sem bil vesel, da sem mogel čim prej oditi, kajti norost v Avtarkistanu mi je šla na živce.

Lažnivi Ključec je napravil dolg požirek iz svojega kozarca in je hotel nadaljevati svojo povest. Prijatelji pa so mu rekli, naj molči in ga prosili, naj ohrani vsaj nekakšen videz resnice, kajti nikoli še ni tako očitno lagal, kakor to pot. Ključec pa se je trpko smejal. »Mislite, da sem se lagal, če vam pripovedujem o življenju v Avtarkistanu? Morebiti, da sem o priložnosti malo olepšaval svoje povesti; toda prijatelji moji, lahko mi verjamete, danes sem pripovedoval izjemoma samo čisto resnico in vprav danes mi nočete verjeti!« S temi besedami je lažnivi Ključec vstal in žalosten zapustil stan.

⁴ Brazilija.

⁵ Zedinjene države Amerike.